

sokan tekintenek úgy a poétikára és ezen belül a verstanra, mint száraz tényhalmazra, meddő szabályrendszerek felsorolására, Hatvany Lajos kifejezésével: a tudni nem érdekes dolgok tudományára.” Válasza erre a felvetésre roppant egyszerű: „ha a verset esztétikai egésként nézzük, és másként aligha nézhetnénk, akkor egészen nyilvánvaló, hogy a formai elemek tudatos értelmezése esetén gazdagabban, teljesebben tárul elénk a műalkotás. A vers formavilágának jelentős részével pedig éppen a poétika foglalkozik, és így lesz a poétika és ezen belül a verstan az irodalomtörténet segédtudománya, alkotó része, amely nélkül a korszerű verselemzés egyszerűen elképzelhetetlen.”

Szilágyi Péter válaszában joggal száll szembe azzal a nézcittel, amely szerint a vers formája a mondanivaló mellett elhanyagolható része a műnek. Ahogyan egy új épületet külső formájáról ítélünk meg akkor, amikor tulajdonképpen annak funkcióját sem tudjuk, ugyanúgy a vers formai sajátosságait, a sorok hangsúlyát, ritmikáját, dallamát, hangrendjét, a versszakok sorainak számát, a sorok számának szabályos vagy szabálytalan ismétlődését a költő határozottan választja mondanivalójához.

Szilágyi Péter tiszteletreméltó verstani ismereteit *József Attila időmértékes verselése* (Bp., 1971) és *Ady Endre verselése* (Bp., 1990) című kötetével mindannyiunk számára bizonyította. Az előbbivel az irodalomtudomány kandidátusa címet, az utóbbival az irodalomtudomány doktora címet nyerte el.

Tudásánál talán csak szerénysége volt nagyobb. Egyik kollégája szerint középiskolai tanítványai rajongtak érte. A tanárképző főiskolán gyakran találkoztam vele az órák szünetében. Kezében ott parázslott az elmaradhatatlan cigaretta, beszélgetéseink tárgya csak a mindennapok gondja volt. Soha nem hivatkozott kiváló verstani ismereteivel, nagyszerű memóriájával, magas szintű klasszikus nyelvtudásával. Kevesen tudták róla, hogy szeretett piacon vásárolni s otthon még főzőcskézni is. Ezt is csak akkor tudtam meg, amikor néhányszor összeakadtunk a vásárcsarnokban. Távozása mindannyiunknak fájdalmas, azt hiszem, még nagyon sokáig hiányozni fog kollégái körében.

Kilián István

Tasi József

(1939–1999)

A filológus, aki voltaképpen egész életében másoknak, a kultúra különböző rendű és rangú szereplőinek nyomában jár, hogy pörlekedvén az elmúlással, megmentse és hozzáférhetővé tegye, ami a múltból arra érdemes – maga alig kap figyelmet. Az ő személye a nyilvánosság számára ritkán vagy sohasem „érdekes”, s bár személyisége éppúgy öntörvényű, külön univerzum, mint minden emberé, személyére szóló figyelmet többnyire csak akkor kap, ha – meghal. Az ilyenkor kötelező nekrológ persze eleve korlátozott lehetőségű „műfaj”: még *post festa* sem képes a maga bonyolultságában és egyediségében fölidézni azt, akiről szól. Amit adni tud, az – túl néhány életrajzi és pályatörténeti adaton – legfőljebb a gesztus, a megbecsülés kinyilvánítása.

Hogy mennyire így van ez, magam is csak most látom igazán, amikor barátomról, Tasi Józsefről kell ilyen alkalomból írnom. Esendő, sokszorosan sebzett, érzékeny lélek volt, aki – legtöbbször hasonlóan – nagyon is rászorult a megerősítő, visszaigazoló figyelemre, de csak ritkán kapta azt meg. Pedig ő maga önzetlen, segítőkész ember s jó kolléga volt, éppúgy segítette a pályán első lépéseit tevő „névtelen” kezdőt, mint a szakmai hierarchiában messze fölötte álló akademikust vagy éppen a vidékiség hátrányaival küzdő, a főváros lehetőségeitől távol élő kutatótársat. S mint irodalomtörténész, a modern magyar irodalom nagy „nyomozó” filológusainak egyike is jelentős teljesítményt produkált. A maga műfajában, az adatfőltáró, folyamatrekonstruáló, anyagát továbbelemzésre előkészítő filológiában a legjelentősebbek közé tartozott. A lehetséges források megtalálásához és főltárásához, rendezett „főlkínálásához” különleges alkat, széles körű, alapos tudás, nagy szorgalom és intellektuális alázat szükséges, s benne mindez együtt volt. Ez tette lehetővé számára, hogy olyan „nyomokból”, amelyek másoknak nem sokat mondtak, elsüllyedt, feledésbe merült világrészeket tudjon rekonstruálni. Elsősorban József Attila-kutató volt, legfontosabb eredményeit e területen érte el, de – mint minden igazi filológus – sok egyébvel is foglalkozott. Érdeklődésében éppúgy helyet kapott például Móricz Zsigmond vagy Illyés Gyula, mint az újabbak közül, mondjuk, Pilinszky János.

Pályája késve – késleltetve – indult. 1939. március 16-án született, de csak 1967-ben kapta meg diplomáját s csak 1971-ben lett a Petőfi Irodalmi Múzeum munkatársa. (Közben, 1965 és 1971 közt az Országos Széchényi Könyvtárban dolgozott.) A múzeumban előbb a hangtárban foglalkoztatták, majd – egy politikailag „kényes” interjúja miatt, rendőri beavatkozásra – fegyelmivel áthelyezték a múzeum könyvtárába, s hosszú ideig ott is kényszerült maradni. De szerencséje volt, mert közvetlen főnöke, Botka Ferenc biztosította számára a kutatás lehetőségét, s ahol lehetett, segítette. Így Tasi hamar beletanult a filológiába, s megtalálta azokat a témákat is, amelyek igazán érdekelték, s amelyek ugyanakkor új, fontos eredményekkel kecsegtettek. (1976-ban közölte az ITK a József Attila könyvtáráról készített magisztrális könyvtár-rekonstrukcióját. Még ugyanabban az évben bukkant rá a „nagy témára”, a költőnek a Bartha Miklós Társaságban vitt szerepére, amelyből utóbb kandidátusi disszertációját is írta.) Amikor 1981-ben visszahelyezték a hangtárba, igazi helyére, „csak” folytatnia kellett addigi kutatásait.

Munkássága több, egymást erősítő, kiegészítő és gazdagító síkon bontakozott ki. Elsősorban s mindenekelőtt irodalomtörténész volt, aki a 20. századi magyar irodalom történetéről gazdag anyagot hozott főlszínre. József Attila-kutatásaiból több könyve született (*József Attila és a Bartha Miklós Társaság*, Bp., 1995; *József Attila könyvtára és más tanulmányok*, Bp., 1996), Móricz Zsigmond szerkesztői tevékenységét – múzeumi kollégáival közösen – három gazdag anyagú levelezéskötetben dolgozta föl (*Móricz Zsigmond, a Nyugat szerkesztője*, Bp., 1984; *Móricz Zsigmond, a Kelet Népe szerkesztője*, I–II, Bp., 1988, 1999), s összeállította – Macht Ilonával – Juhász Gyula fotóikonográfiáját (*„Fekete album szürke erdejében”: Juhász Gyula összes fényképe*, Bp., 1998). Folyóiratokban, heti-, sőt napilapokban szétszórt kisebb-nagyobb értekezéseinek, adatközléseinek száma tekintélyes, írt Kassákról, Szabó Lőrincről és számos kismesterről, az irodalmi élet sok érdekes, de feledésbe merült szereplőjéről. (Ezekből az írásaiból gazdag

anyagú, olvasmányként is érdekes kötetet lehetne összeállítani.) Pár írása tanúsítja, vonzotta irodalom és képzőművészet összekapcsolódása is.

Személyes ambíciója és munkaköri kötelessége összetalálkozásaként rendszeresen készített tematikus- és életút-interjúkat írókkal, de a szellemi élet különböző területein dolgozó más alkotókkal is. (Első publikációja is egy ilyen interjú volt [1969], azt József Attila filozófiaprofesszorával, a már nagyon idős Bartók Györggyel készítette.) Hogy ki mindenkit faggatott ki, felsorolni is lehetetlen, de itt is megemlítendő közülük a NÉ-KOSZ-interjúk sorozata, vagy az irodalomtörténetileg talán legjelentősebb, a Pilinszky-interjú. Ezek a tartalmukban is, hanganyagukban is becses dokumentumok részben nyomtatásban is megjelentek vagy megjelenőben vannak, de a publikálatlanokat is őrzi a PIM hangtára, s így szolgálhatják a kutatást.

Munkahelye, a Petőfi Irodalmi Múzeum tette számára lehetővé, ám személyes hajlamait is kiélhette egy sor, emlékkiállítás és tudományos konferenciát egybefogó rendezvény szervezésében. Közülük a legfontosabbak alighanem az Illyés- (1992), a József Attila- (1994), a Nagy László- (1995) és a Pilinszky-kiállítás és -konferencia (1996). Ezeknek – mármint a konferenciáknak – az anyagát utóbb, egy-két évvel később, megszerkesztve, kötetekben is közreadta („Költő, felelj!” *Illyés-tanulmányok*, Bp., 1993; „A Dunánál”: *Tanulmányok József Attiláról*, Bp., 1995; „Inkarnáció ezüstben”: *Tanulmányok Nagy Lászlóról*, Bp., 1996; „Merre, hogyan?” *Tanulmányok Pilinszky Jánosról*, Bp., 1997). Valamennyi kötet jelentős hozadéka az irodalomtörténet-írásnak, a közreműködők nyitott szellemű megválasztása és a gondos szerkesztői munka kiemeli őket a pusztán alkalmi, efemer vállalkozások közül. A legfontosabb, a meglehetősen gazdag irodalomban is kilátópontot jelentő kötet persze a Tasihoz legközelebb álló költő bemutatása lett, a József Attila-kötet. (Külön öröme volt, hogy ezekre a megbeszélésekre a kortárs magyar irodalom számos jelesét is meghívhatta és vallomásra is bírta őket. A konferenciakötetekben így Esterházy Pétertől Petri Györgyön át Tandori Dezsőig az élő magyar irodalom sok jelese is írással szerepel.)

Halála előtt az enigmatikus sorsú, sok vonatkozásban paradigmikus pályát befutó Simon Andor munkásságát kutatta. Szinte mindent összegyűjtött róla, ami emberileg elérhető, a kismonográfia első fejezeteinek nyersfogalmazványával el is készült, de éppen a legizgalmasabb részeket – Simon Andor csúcsra jutásának, majd váratlan és végleges elhallgatásának történetét – már nem írhatta meg.

Váratlanul, 1999. szeptember 15-én halt meg. Előtte két nappal még hosszan beszélgettünk; orvoshoz készült, de terveiről beszélt. Amióta tudom, hogy nincs többé, nem tudok szabadulni egy közös sorsunkról elmélkedő régi auktor nyugtalanító soraitól: „Nem használ semmit időnek szépen tündöklő virága, semmit nem barátidnak melletted álló serege, [...] semmit nem szükségghedre nézendő bőséghed, nem használ okos, és bölcz elmélkedésed [...]: *Migrabimus omnes*, mindnyáian el menyünk, mindnyáian el költözünk, csak azok böldogok az kik iől mennek ez világból, jól mennek azok, az kik megh-utállyák semminek tartyák az halált.”

Vajon neki jó halála volt-e?

Lengyel András